

Vkus

Úvod do uměnovědných studií

Malé opakování

- ▶ Kritik je vůči umělci publika.
- ▶ Kritik je publika (vůči publiku).

- ▶ Kritický soud je (vyberte všechny správné):
 - ▶ Nezaujatý
 - ▶ Motivovaný
 - ▶ Zdůvodněný
 - ▶ Obecně platný
 - ▶ Subjektivní
 - ▶ Založený na emocích

Vkus

- ▶ anglicky *taste*
- ▶ francouzsky *goût*
- ▶ německy *Geschmack*
 - ▶ *zvláštní (ne technická) schopnost souzení*

- ▶ Běžné užití pojmu vkus (1)
 - ▶ Schopnost vytríbeného estetického hodnocení
 - ▶ Osobní preference



Pojem vkusu

- ▶ Subjektivní schopnost posuzovat a hodnotit objektivní kvality uměleckého díla
- ▶ **Vztah:** jedince k uměleckému jevu/předmětu: porovnání vlastních estetických norem s kvalitami předmětu
- ▶ **Schopnost** → pedagogické konotace
 - ▶ Norma vnímání
 - ▶ Normy tvorby



Vývoj pojmu

- ▶ počátky diskuse Baltasar Gracián v 17. století
 - ▶ zralý muž prokazuje dobrý vkus tím, že věci posuzuje nezávisle na subjektivních klamech
- ▶ vrchol v 18. století – senzualismus a morální filozofie v Anglii a Skotsku
 - ▶ Anthony Ashley-Cooper, Earl of Shaftesbury (1671-1713) – schopnost vnímat pravdu subjektivně v podobě krásy
 - ▶ Francis Hutcheson (1694-1746), *Inquiry concerning Beauty, Order, Harmony and Design* (1725) – člověk je nadán vnitřním smyslem pro krásu, harmonii a proporci
- ▶ postupná emancipace
 - ▶ od vazeb na racionální poznání
 - ▶ opouštění analogie s morálními soudy
 - ▶ ve prospěch bezprostřednosti a smyslovému vnímání



David Hume (1711 – 1776)

- ▶ **Vkus** – soubor preferencí
 - ▶ z části je to vrozená schopnost = CIT
 - ▶ lze ho ale kultivovat = ROZUM
- ▶ Utváření vkusu
 - ▶ Cit – Rozum (soud) / Vnímatel – Dílo
- ▶ **Test času** – co bylo shledáno vždy a všude libým
- ▶ **Norma** – co mají díla, která prošla testem času, společného

Immanuel Kant (1724 – 1804)

- ▶ ***Kritika soudnosti*** 1790
- ▶ „vkus je schopnost posuzovat krásno“
- ▶ formulace teze o „estetické autonomii“

- ▶ vkusový soud emancipován od vazeb na pojmy pravdy a dobra
 - ▶ „soud vkusu tedy není poznávacím soudem, **není tedy logický**, nýbrž estetický, a tím rozumíme takový soud, jehož motiv nemůže být jiný než **subjektivní**.“
 - ▶ „Zalíbení, které určuje soud vkusu, je zcela bez zájmu.“
Nezainteresované zalíbení estetického soudu stojí proti zalíbení, jež je spojeno se zájmem, což je *zalíbení v příjemném* nebo *zalíbení v dobrém*.



Immanuel Kant

- ▶ vkusový soud
 - ▶ subjektivní soud s obecnou platností
 - ▶ sensus communis
 - ▶ meze aplikovatelnosti vkusového soudu
 - ▶ Formálnost
 - ▶ Vázaná krása
 - ▶ Vznešeno
 - ▶ pozn. role uměleckého genia



Hodnocení umění

- ▶ Antika, středověk
vs.
- ▶ Moderní umění (až zde pojem vkusu!)

- ▶ Proměna norem vkusu
 - ▶ Klasicismus: vznešeno, uměřenost, konvence
 - ▶ Romantismus: přirozenost
 - ▶ 20. století: moderní, aktuální, nové



Další vývoj užívání pojmu

- ▶ v 19. století ztrácí pojem vkusu na významu v estetickém diskursu
- ▶ v Hegelově estetice nehraje pojem vkus žádnou významnou roli, problematika umění je diskutována primárně ve vztahu k poznání
- ▶ v dobových definicích se během 19. století posilují konotace související s věděním, především historickým
 - ▶ „vkusový“ soud vzdělaného gentlemana-amatéra je tak modelově nahrazován soudem historika umění.
- ▶ Fyziologická estetika



20. století

- ▶ Člověk mající vkus... (2)
 - ▶ člověk mající vysokou múzickou/estetickou senzibilitu
 - ▶ znalec umění
 - ▶ neposuzuje podle neměnných norem
 - ▶ schopnost rozpoznat krásu a kvalitu UD
 - ▶ $K = (V_1, V_2, V_3, \dots, V_n)$ norma
kategorie



Pojetí vkusu

- ▶ normativní – vkus dobrý a špatný, převládá v **estetice**
- ▶ relativistické – **sociologické** pojetí, vkus jako preference – operacionální definice



Sociologické pojetí vkusu

- ▶ Pierre Bourdieu (1930-2002)
 - ▶ *La distinction. Critique sociale du jugement* (1979)
- ▶ Vrozená vs. získaná schopnost
 - ▶ „Ten, kdo neovládá specifický kód, se cítí ztracen v chaosu zvuků a rytmů, barev a čar bez pocitu harmonie a smyslu celku.“ (Distinction)
- ▶ Vzdělání a kulturní kapitál
- ▶ Elity, lidovost



Móda

- ▶ Běžný, rozšířený vkus
- ▶ Styl, žánr, námět
- ▶ Skupina, identifikace
- ▶ Obdiv a obliba

- ▶ Kdo udává vkus, vytváří módu
- ▶ Napodobování, nápodoba napodobení, ...
- ▶ Estetické a mimoestetické prvky

Pojmy (opakování)

- ▶ Kulturální studia
- ▶ Nomotetické a idiografické vědy
- ▶ Možnosti empirických věd (M. Weber)
- ▶ Krásno podle Platóna
- ▶ Krásno podle Tomáše Akvinského
- ▶ Krásno podle Kanta
- ▶ Základní vlastnosti estetické funkce (Mukařovský)
- ▶ Jak je estetická podmíněná?
- ▶ Hodnota umění podle Schillera, O. Wilda, Heideggera
- ▶ Artefakt a estetický objekt
- ▶ 3 vrstvy díla podle K. Chvatíka
- ▶ Opera aperta
- ▶ Struktura znaků podle Peirce, Frega
- ▶ Rozdíl mezi ikonem, indexem a symbolem
- ▶ Které bylo poslední období se stabilizovaným vkusem?
- ▶ Je podle P. Bourdieu vkus vrozený?